

YER QA'RIDAN FOYDALANUVCHILAR UCHUN SOLIQLAR

Baytanov O'ralboy Miraqul o'g'li

Jizzax politexnika instituti Servis fakulteti Iqtisodiyot va menejment kafedrası assistenti

Saparbayev Ravshanbek

Jizzax politexnika instituti Servis fakulteti talabasi,

Annotatsiya: Yerdan foydalanganlik uchun soliqlar tarixini qadimgi tsivilizatsiyalarga borib taqalsa bo'ladi, yerga egalik qilish va undan foydalanish ko'pincha ijtimoiy mavqe va boylik bilan bog'liq edi. Yer solig'i resurslarni taqsimlash, daromad olish vositasi, ayrim hollarda esa ijtimoiy nazorat vositasi sifatida foydalanilgan. Zamonaviy davrda shaharlarning kengayishi va shaharlarning tez o'sishi yerdan foydalanishni samarali va barqaror rejalashtirish zaruriyatini tug'dirdi. Ushbu maqolada yer qaridan foydalanuvchilar uchun soliqlar haqida ma'lumotlar beriladi.

Kalit so'zlar: Yerdan foydalanish solig'i, mulk solig'i, yer qiymati solig'i, rivojlanishga ta'sir to'lovlari.

Yerdan foydalanganlik uchun soliqlar asrlar davomida davlat daromadlarini shakllantirish va shaharsozlikning asosiy jihati bo'lib kelgan. Ushbu soliqlar erdan turli maqsadlarda foydalanishga ta'sir qilish uchun mo'ljallangan, masalan, saqlash, rivojlantirish va jamoat infratuzilmasi. Yerdan foydalanganlik uchun soliqlarni amalga oshirish turli yurisdiksiyalarda farq qiladi va ularning mahalliy iqtisodiyot va jamoalarga ta'siri ko'p bahs-munozaralar va tahlillar mavzusidir. Yerdan foydalanish solig'i tushunchasi qadimgi sivilizatsiya davridan kelib chiqqan bo'lib, yerga ko'pincha unumdorligi yoki qishloq xo'jaligi, turar-joy yoki tijorat maqsadlarida foydalanishiga qarab soliq solingan. Hozirgi davrda yerdan foydalanganlik uchun soliqlarning maqsadi kengayib, atrof-muhitni muhofaza qilish, shaharsozlik va infratuzilmani rivojlantirishni qamrab oldi. Hukumatlar yerga soliq solish orqali undan qanday foydalanishga ta'sir ko'rsatishi va rivojlanish yoki tabiatni muhofaza qilishning ayrim turlarini rag'batlantirishi mumkin.

Yerdan foydalanish soliqlarining bir necha turlari mavjud, jumladan, mulk solig'i, yer qiymati solig'i va rivojlanishga ta'sir qilish to'lovlari. Har bir soliq turida uning bajarilishi va erdan foydalanishga ta'sirini tartibga soluvchi o'ziga xos qoidalar va qoidalar mavjud. Mulq solig'i erning baholangan qiymatiga va har qanday yaxshilanishlarga asoslanadi, yer qiymati solig'i esa faqat erning o'zi qiymatiga qaratiladi. Ishlab chiquvchilardan loyihalari mahalliy infratuzilma va xizmatlarga ta'siri uchun to'lovlar olinadi. Yerdan foydalanish soliqlarining asosiy ta'siridan biri bu ularning rivojlanish naqshlari va tabiatni muhofaza qilish harakatlariga ta'siri. Masalan, shaharlardagi yuqori mulk solig'i rivojlanishni to'xtatib qo'yishi va er egalarini o'z mulkini rivojlanmagan holda saqlashga undashi mumkin. Boshqa tomondan, tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlar uchun maqsadli soliq imtiyozlari yer egalarini tabiiy yashash joylari va ochiq maydonlarni saqlashga undashi mumkin.

Yerlardan noqishloq xo'jalik maqsadlarida foydalanadigan yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'i stavkalari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 29 dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2018 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va davlat budjeti parametrlari to'g'risida"gi PQ-3454-sonli qaroriga asosan quyidagicha guruhlanadi: 1. Sug'oriladigan jamoat qishloq xo'jaligi yerlari uchun undiriladigan yer solig'i

stavkalari. 2. Lalmi ekinzorlar, bo'z yerlar va ko'p yillik ko'chatlar uchun undiriladigan yer solig'i stavkalari. 3. Sug'orilmaydigan pichanzorlar va yaylovlar uchun undiriladigan yer solig'i stavkalari. 4. Qishloq xo'jaligi va o'rmon xo'jaligida foydalanilmaydigan boshqa yerlar uchun undiriladigan yer solig'i stavkalari. 5. Toshkent shahrida yer uchastkalaridan foydalanganlik uchun yer solig'i stavkalari. 6. Shahar va posyolkalardagi yer uchastkalaridan olinadigan yer solig'i stavkalari. 7. Qishloq joylarda joylashgan yer uchastkalaridan foydalanganlik uchun korxonalar, muassasalar va tashkilotlardan undiriladigan yer solig'i stavkalari. 8. Qishloq joylarda joylashgan yer uchastkalaridan foydalanganlik uchun fuqarolardan undiriladigan yer solig'i stavkalari. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qaroridan kelib chiqib, mahalliy xokimiyat idoralari ham o'zlarining xududiy territoriyasiga qarab qaror chiqarishadi va unda tegishli koeffitsientlar hisobga olinadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, yerdan foydalanish soliqlari shahar rivojlanishi, tabiatni muhofaza qilish harakatlari vadavlat daromadlarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu soliqlarning tarixi, maqsadi va ta'sirini tushunib, siyosatchilar va manfaatdor tomonlar ularni amalga oshirish va potentsial islohotlar haqida asosli qarorlar qabul qilishlari mumkin. Yerdan foydalanganlik uchun soliqlar shahar rivojlanishini shakllantirish, tabiiy resurslarni saqlash va erdan barqaror foydalanishni ta'minlashning hal qiluvchi vositasidir. Yerdan foydalanganlik uchun soliqqa tortishning samarali rejimi daromad olish ehtiyojini kengroq ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik maqsadlar bilan muvozanatlashi kerak. Siyosatchilar va manfaatdor tomonlar tarixiy kontekstni, soliq dizaynini va real misollarni sinchkovlik bilan ko'rib chiqish orqali erdan foydalanish soliqlarining jamoalar va atrof-muhitga ta'sirini optimallashtirish ustida ishlashlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yo'ldoshev, A. (2007). Soliq va soliqqa tortish. *Toshkent-«Fan va texnologiya»-2007.*
2. Holbayev, B. (2021). SANOAT YERLARI KADASTRI MA'LUMOTLARIDAN YER SOLIGIGA TORTISHDA FOYDALANISH. *Scientific progress*, 2(6), 468-471.
3. Turayev, M. X. (2023). OZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TUPROQ BONITIROVKASI VA YER RESURSLARIDAN FOYDALANISH, KADASTR SOHASIDAGI ISHLARINING YURITILISHI VA SOHADAGI YANGILIKLAR XUSUSIDA. *Journal of new century innovations*, 39(1), 155-161.